

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Tereza Šimarová

**Dva severští autoři v ohlasu románu Ivana Olbrachta
Podivné přátelství herce Jesenia**

Olomouc 2020

Vedoucí práce: Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a v průběhu psaní jsem využívala pouze knižních a internetových zdrojů uvedených v závěru této práce.

V Olomouci dne .....

Podpis .....

Poděkování

Touto cestou bych chtěla moc poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce, panu Mgr. Danielu Jakubíčkoví, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi poskytoval a za trpělivost, s níž ke mně přistupoval. Slova díky patří rovněž mému partnerovi, rodičům a přátelům, kteří mi byli velkou oporou.

Obsah

Úvod	5
1. Ivan Olbracht v kontextu české literatury	7
2. Vlivy prostupující románem Podivné přátelství herce Jesenia	10
3. Podivné přátelství herce Jesenia	13
3.1. Kompoziční a jazyková výstavba díla	13
3.2. Motivicko–tematická rovina díla	18
4. Olbrachtovo hledání Inspirace	24
Závěr	30
Seznam použité literatury	32

Úvod

Semilský rodák Ivan Olbracht, vlastním jménem Kamil Zeman, patří bezesporu k předním osobnostem české meziválečné literatury. Tvůrčí oblast, které se věnoval, nebyla jen beletristická, ale zahrnovala rovněž sféru publicistickou. Tato rozmanitá tvůrčí činnost poukazuje na kvality, kterými autor disponoval. Do povědomí většiny čtenářů se zapsal především díky románové baladě *Nikola Šuhaj Loupežník* (1939). Tato práce však věnuje pozornost románu *Podivné přátelství herce Jesenia* (1919) spadajícího do autorovy první tvůrčí etapy. Román bývá mnohdy opomíjen, což je velká škoda, neboť oplývá jak kvalitami vyjadřovacích prostředků, tak i volených témat a motivů.

Cílem této práce je tedy nejen zanalyzovat kompoziční a jazykovou stránku díla včetně témat a motivů, které se v románu objevují. Chceme rovněž poukázat na inspiraci pramenící z různých sfér autorova života, jako je například úzký rodinný kruh, prostředí, v němž vyrůstal a žil, také láska k divadlu a odtud nabyté zkušenosti. Naším záměrem je rovněž objasnit spojitost jednotlivých názvů kapitol s jejich obsahem a nalezení případných souvislostí s původními díly.

Bakalářskou práci jsme rozčlenili do čtyř kapitol. První kapitola práce je věnována Olbrachtově tvorbě, kterou jsme rozdělili do třech vývojových etap, v nichž přibližujeme ty nejvýznamnější tituly. Každá tvůrčí etapa je něčím specifická. První se zaměřuje především na vztah jedince a společnosti. Žánrově je tato etapa zastoupena psychologickou prózou, v níž se Olbracht zaměřuje především na postavy zlých samotářů a jejich vztah ke společnosti. Druhá etapa je poznamenána soudobou politickou situací. Události a poznatky tak reflektuje pomocí četných reportáží. Beletrie nese agitační charakter, čímž ztrácí na uměleckých kvalitách. Třetí etapu sjednocuje tematika Podkarpatské Rusi, kde se zaměřuje na vcelku zaostalý způsob života zdejších lidí a rovněž se věnuje adaptacím děl věnovaných především dětem a mládeži.

Druhá kapitola se zabývá Olbrachtovými osobními zkušenostmi, které se promítly do románu *Podivné přátelství herce Jesenia*. Všimáme si jeho rodinného zázemí, v němž vyrůstal a které se stalo prvním zdrojem inspirací. Už samotný fakt, že jeho otcem byl významný spisovatel Antal Stašek, předurčuje jeho tvůrčí kvality. Naši pozornosti neunikne ani Olbrachtův zájem o divadlo, který dal rámeček zmíněnému románu a v němž spatřujeme nejvýznamnější inspiraci. Nezapomínáme ani na místa, v nichž Olbracht prožil svůj život.

Ve třetí kapitole se zaměřujeme na samotný román *Podivné přátelství herce Jesenia*, věnujeme se jeho kompoziční výstavbě, důraz klademe také na jazykovou stránku, která mu dodává na líbivosti a nezapomínáme rovněž na témata a motivy prostupující tímto dílem.

Bakalářskou práci završujeme kapitolou, jejímž záměrem je hledání významu volby konkrétních názvů kapitol a možných souvislostí s originálními tituly.

1. Ivan Olbracht v kontextu české literatury

Ivan Olbracht patří mezi představitele české meziválečné literatury. Jeho tvorba zahrnuje nejen tvorbu beletristickou, ale také publicistickou. *Ve vývoji české beletrie je Olbrachtovo jméno spjato se vznikem psychologického románu psychoanalytické ražby, s pokusy naroubovat reportážní postupy na metody fiktivní epiky a především s ustavením typu prózy založené na básnivé aktualizaci legend starých i novodobých.*¹ Dráhu literáta začal jako publicista a spolupracoval především se sociálně demokraticky orientovanými periodiky, do nichž přispíval zejména reportážemi. Co se týče tvorby beletristické, většina jeho děl vycházela zprvu časopisecky, až v pozdějších letech dostávala knižní podobu.

Pro čtenáře se stává Ivan Olbracht známým v roce 1905, kdy se v časopise *Zvon* objevuje jeho próza *Dvě kapitoly o románu*, v níž představuje svůj odtazitý vztah k maloměšťáctví. Tímto dílem tak otevírá první tvůrčí etapu, pro níž je charakteristická především spisovatelova novinářská činnost a próza psychologická zaměřující se na člověka bojujícího se společností. Roku 1913 vychází knižně povídkový soubor *O zlých samotářích*, který je označován podtitulem *tulácké povídky*. Společným znakem všech tří povídek je volba protagonistů, kteří představují postavu tzv. zlého samotáře. Jsou to hrdinové vyloučení na samý okraji společnosti, proti níž se snaží bojovat. „*Tito deklasovanci jsou však také individualisty po své vůli: jejich strastiplné osudy nehnětla jen nepřátelská společnost, modelovaly je výrazně i jejich vlastní sny o jiném světě, touha po volnosti, pocit „sladko je žítí“, ideál vlastní jedincovy svobodné aktivity.*“² Autor tak skrze postavy vyjádřil svůj pohled na tehdejší společnost a zkritizoval maloměšťáckou morálku. K Olbrachtově románové prvotině řadíme dílo *Žalář nejtemnější* (1916), v němž se odráží jeho znalost psychoanalýzy. Čtenáři je umožněno nahlédnout do lidské duše, vnímá psychologické rozpoložení jedince a rovněž sleduje rozklad jeho osobnosti. Tentokrát se hlavní hrdina nepere se společností, nýbrž sám se sebou a svými blízkými. O tři roky později vychází další román *Podivné přátelství herce Jesenia* (1919), který je ovlivněn právě probíhající první světovou válkou, na jejímž pozadí rozvíjí přátelský vztah dvou herců s odlišným náhledem nejen na život. Co se týče

---

¹MUKAŘOVSKÝ, Jan a kol., ed. *Dějiny české literatury IV*. Praha: Victoria publishing, 1995, s. 554.

²MUKAŘOVSKÝ, Jan a kol., ed. *Dějiny české literatury IV*. Praha: Victoria publishing, 1995, s. 557.

tématiky, jde o „román herecký a válečný; tato tematika vystihuje zároveň i jeho místo na autorově tvůrčí dráze: motivy herecké svazují knihu s Olbrachtovou spisovatelskou minulostí, motivy válečné předznamenávají jeho dílo budoucí.“³

Druhá fáze Olbrachtovy tvorby je ovlivněna zejména soudobou společností, probíhajícím politickým děním a rovněž Olbrachtovým pobytem v Rusku, v jehož průběhu sepsal několik reportáží, které roku 1920 vyšly knižně ve dvou svazcích pod názvem *Obrazy ze soudobého Ruska*. Reportáže jsou zaměřeny na politickou situaci, životy lidí po revoluci a jejich pracovní zápal, dále pak reflektují autorovy dojmy z Moskvy a pojednávají o významných osobnostech tehdejšího sovětského státu.

Po návratu do Československa se věnuje jak tvorbě novinářské, tak umělecké, která je silně ovlivněna politickým děním. V Olbrachtově tvorbě převládají satirické povídky, které vycházely v levicově orientovaných periodících a posléze rovněž knižně s názvem *Devět veselých povídek z Rakouska i republiky* (1927). O rok později vydává agitační dílo *Anna Proletářka* (1928), jež vybízí čtenáře k třídnímu uvědomění a zdůrazňuje důležitost kolektivní společnosti. Dílo ztrácí na umělecké kvalitě, neboť jeho primární funkce byla výhradně didaktická a měla tak přiblížit stranické ideály čtenářům z lidových vrstev. V roce 1930 vychází novela *Zamřížované zrcadlo*, v níž shrnuje osobní zážitky a vzpomínky z vězení, do nějž byl uvržen kvůli své politické aktivitě v roce 1926. Roku 1929 byl vyloučen z Komunistické strany a s tím končí i jeho angažovanost ve věcech politických.

Za třetí, vrcholnou tvůrčí etapu jsou považována díla spojená s tématy Podkarpatska, kam se autor vydává zkoumat tamější společenské poměry, sleduje soužití místních obyvatel, všímá si jejich negramotnosti a způsobu hospodaření. Jeho pozornosti rovněž neuniká ani život židovských obyvatel. Načerpané zkušenosti a poznatky zaznamenal do několika knih. Jednou z nich je dílo *Země beze jména* (1932), které dále doplnil a rozšířený soubor vyšel pod názvem *Hory a staletí* (1935). Zde velmi věrohodně líčí zastaralý způsob života místního lidu, rozvrstvení společnosti a zaměřuje se na místní legendy. K vrcholným dílům Olbrachtovy tvorby patří baladický román *Nikola Šuhaj Loupežník* (1933), jehož námět se opírá o legendární příběh zbojníka obohacený autorem o mýtické prvky. Hlavní postava zde opět bojuje proti bezpráví

---

³ MUKAŘOVSKÝ, Jan a kol., ed. *Dějiny české literatury IV*. Praha: Victoria publishing, 1995, s. 559.

a touží po nastolení spravedlnosti. Jak uvádí Adamová, román „*je působivý nejen strhujícím líčením zakarpatské pohanské přírody, ale především vřelou a moudrou oslavou nezdolné touhy po svobodě.*“⁴ Svou tvorbu věnovanou Podkarpatské Rusi zakončuje trojicí povídek *Golet v údolí (1937)*, v nichž vyobrazuje život zdejších židovských obyvatel. „*Dílčím inspiračním zdrojem mohla být i vzpomínka na maminku, která se v mládí vzdala židovské víry.*“⁵

V následujících letech se věnuje adaptacím děl určeným zejména mládeži. K těmto dílům řadíme *Biblické příběhy (1939)*, v nichž jsou převyprávěny příběhy Starého zákona, dále dílo *O mudrci Bidpajovi a jeho zvířátkách (1947)*, kde dětským čtenářům přibližuje staroindické bajky. Tvorbu uzavírá románem *Dobývateľ (1947)*, pod jehož titulem jsou převyprávěny Prescottovy *Dějiny dobytí Mexika*.

---

⁴ ADAMOVÁ, Lenka. *Ivan Olbracht*. Praha, 1977., s. 83.

⁵ HNÍZDO, Vlastislav. *Ivan Olbracht: [Studie s ukázkami z díla]*. 2., dopln. vyd. Praha: Melantrich, 1982. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti., s. 116.

2. Vlivy prostupující románem Podivné přátelství herce Jesenia

Ivan Olbracht představuje umělce oplývajícího nevídaným talentem, jenž dokáže zaujmout žánrovou pestrostí. Nejen volba témat, ale také postavy či prostředí objevující se v jeho dílech nejsou nahodilá. Jeho tvorba je značně ovlivněna osobním životem, vlastními načerpanými zkušenostmi i společenskou situací, v níž tvořil. „*Jako bytostný realista, pro kterého život byl vždy více než umění, nabírá z nejrůznějších zážitkových oblastí – rodové a rodinné tradice, dětských a studentských vzpomínek, okouzlení a sepětí s přírodou, zážitků a zkušeností z veřejné a umělecké činnosti, z politického zápasu, vojenských a válečných let.*“⁶

Prvotní inspiraci pro svá díla čerpá z rodinného prostředí. Jeho otec, Antal Stašek, pracoval jako advokát. Angažoval se do politického dění, patřil mezi propagátory nových revolučních myšlenek a bojoval za práva lidu.⁷ Patřil rovněž k významným literátům a byl vrcholným představitelem sociální prózy. Mladý Olbracht obdivoval otcovu veřejnou činnost a vážil si jeho literárního umění. „*Kamilův vztah k otci byl plný respektu, který však nebránil hloubce a otevřenosti citu.*“⁸ Byl to právě jeho otec, kdo měl značný vliv na rozvoj Olbrachtovy osobnosti. Olbracht „*pečlivě sledoval otcovu literární tvorbu, vstřebával jeho zálibu v pečlivě realistické drobnokresbě prostředí, osvojoval si jeho zájem o romantické hrdiny z lidového prostředí- typy utlačované a vyděděné...*“⁹ Po svém otci podědil smysl pro spravedlnost, zájem o dění ve společnosti a v neposlední řadě i literární nadání. „*Stašek byl na oplátku vnímavým posuzovatelem synových dětských literárních hříček i prvních skutečných pokusů.*“¹⁰ I matka, Kamila Schönfeldová, ve svém synovi mnohé zanechala. Především v něm podnítila zájem o umění a pomohla rozvinout jeho výrazové schopnosti, odrazila se v něm i její citovost či smysl pro humor. „*Na syna nesporně působila i skutečnost, jak*

---

⁶ HNÍZDO, Vlastislav. *Ivan Olbracht*. Praha: Melantrich, 1977, s. 54.

⁷ ADAMOVIČ, Lenka. *Ivan Olbracht*. Praha, 1977., s. 7.

⁸ HNÍZDO, Vlastislav. *Ivan Olbracht: [Studie s ukázkami z díla]*. 2., dopln. vyd. Praha: Melantrich, 1982. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti., s. 11.

⁹ HNÍZDO, Vlastislav. *Ivan Olbracht*. Praha: Melantrich, 1977, s. 41.

¹⁰ HNÍZDO, Vlastislav. *Ivan Olbracht*. Praha: Melantrich, 1977, s. 12.

tato žena z měšťanského prostředí dokázala překonat společenské předsudky a omezení své třídy. “¹¹ Své matce věnoval román *Podivné přátelství herce Jesenia* slovy, která odráží láskyplný vztah, jež k ní choval „*Přesladkému srdci své maminky*.“¹²

Nedílnou součástí Olbrachtova života tvořil jeho vřelý vztah k divadlu, jež představuje stěžejní linii výše zmíněného románu. Již od svého dětství měl k divadlu velmi blízko, neboť byl obklopen lidmi, kteří se věnovali ochotnické činnosti. Mezi ně patřila i jeho matka, která byla jednou z předních ochotnic divadla působícího v Semilech. „*V Olbrachtově mládí žily Semily bohatým divadelním ruchem*.“¹³ Od záliby k loutkovému divadlu se dostal až na divadelní prkna ochotnické skupiny ze Semil, k níž se také přidal. „*V letech 1901 – 1906 vystoupil Olbracht na semilských prknech v 11 hrách ... (...). Zásluhou studentů bylo, že se snažili přinést na semilské jeviště kus stylu a umělecké disciplíny*.“¹⁴ Postupně se začal angažovat i jako režisér a za doby pobytu ve Vídni byl dokonce váženým recenzentem. Svou vášeň k divadlu zúročil při tvorbě vlastních her, mezi něž patří například hra *Pátý akt (1910)* či *Universum (1911)*. „*Není divu, že chlapec, který měl od dětství k divadlu vřelý vztah jako divák, realizoval svůj bytostný zájem o veřejnou kulturní činnost nejdříve prostřednictvím divadla*.“¹⁵ Byl to právě on, kdo se zasloužil o to, že se na vídeňských prknech objevily hry významných českých autorů, jako byli Alois Jirásek, Julius Zeyer či Fráňa Šrámek, které ztvárnily soubory divadel z Ostravy, Brna a dokonce i Národního divadla.¹⁶

Román *Podivné přátelství herce Jesenia* je zářným důkazem toho, jakým způsobem pracuje Ivan Olbracht s nabytými zkušenostmi, znalostmi a vlastními prožitky, čemuž odpovídá především volba prostředí a protagonistů. „*Odehrává se v nefalšovaném divadelním světě; ve specifické vůni venkovské šmíry, předměstské scény*

---

¹¹ HNÍZDO, Vlastislav. *Ivan Olbracht: [Studie s ukázkami z díla]*. 2., dopln. vyd. Praha: Melantrich, 1982. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti., s. 12.

¹² PÍŠA, ANTONÍN MATĚJ. *Ivan Olbracht*. 2. Vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982, s. 5.

¹³ HNÍZDO, Vlastislav. *Ivan Olbracht: [Studie s ukázkami z díla]*. 2., dopln. vyd. Praha: Melantrich, 1982. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti., s. 23.

¹⁴ HNÍZDO, Vlastislav. *Ivan Olbracht: [Studie s ukázkami z díla]*. 2., dopln. vyd. Praha: Melantrich, 1982. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti., s. 24.

¹⁵ HNÍZDO, Vlastislav. *Ivan Olbracht: [Studie s ukázkami z díla]*. 2., dopln. vyd. Praha: Melantrich, 1982. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti., s. 24.

¹⁶ HNÍZDO, Vlastislav. *Ivan Olbracht: [Studie s ukázkami z díla]*. 2., dopln. vyd. Praha: Melantrich, 1982. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti., s. 25.

*i Národního divadla; v mnohotvárném zákulisním životě, intrikách, skandálech, iluzích a slávě; ...*¹⁷ S herci prožíváme jejich osobní životy i pracovní nasazení. Divadelní hra je nám představena ze všech možných perspektiv. Čtenář ji vnímá jak z pozice diváka, herce, tak i režiséra či divadelního kritika, což představuje syntézu Olbrachtových zkušeností. „*Prolíná se tu dětské okouzlení divadlem se studentskými zážitky vášnivého ochotníka, vzrušením debutujícího autora, nadhledem kritika, zaujetím divadelního organizátora a skepsí povýšeného estéta.*“¹⁸

Nejen tedy rodinní příbuzní, přátelé či kulturní život, rovněž venkovská krajina se vstíplila Ivanu Olbrachtovi do paměti. „*V Olbrachtově rané epice má výrazné postavení složka vnějšího světa, uplatňující se v sugestivní evokaci atmosféry, v popisech životního prostředí i krajiny.(...) Autenticita a spontánní živost sociální i přírodní scenérie patří k půvabu Olbrachtových počátků.*“¹⁹ Malebná scenérie Podkrkonoší, kde strávil svá dětská léta, ožila v Podivném přátelství herce Jesenia a vytvořila tak předlohu pro místo Jeseniova letního bytu. Středobodem románu se stala Praha, v níž prožil Olbracht svá vysokoškolská léta i poměrnou část svého života. Nedaleko Dvora Králové, kam docházel Olbracht na gymnázium, se nachází vesnice Vorlech, která představuje rodné místo Jana Veselého, který má také svou skutečnou předlohu. Jak se můžeme dočíst v Hnízdově studii, byl jím německý básník Hugo Sonnenschein, s nímž se Olbracht seznámil v období svého působení ve Vídni.²⁰ I ta se v románu objevuje. Stala se místem, v němž byl Jiří Jesenius zasažen válkou.

---

¹⁷ADAMOVIČ, Lenka. *Ivan Olbracht*. Praha, 1977., s. 43.

¹⁸HNÍZDO, Vlastislav. *Ivan Olbracht: [Studie s ukázkami z díla]*. 2., dopln. vyd. Praha: Melantrich, 1982. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti., s. 28.

¹⁹LANTOVÁ, Ludmila. Doslov: In: *Ivan Olbracht z rané tvorby.*, s. 537.

²⁰HNÍZDO, Vlastislav. *Ivan Olbracht: [Studie s ukázkami z díla]*. 2., dopln. vyd. Praha: Melantrich, 1982. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti., s. 55.

3. Podivné přátelství herce Jesenia

3.1. Kompoziční a jazyková výstavba díla

Román byl psán v období první světové války a vzhledem k tomuto faktu podléhal i jeho obsah cenzurním škrtkům. Zprvu byl vydáván časopisecky a to v letech 1917 – 1918 v týdeníku *Lípa*. „*To, že román během války vycházel na pokračování, vedlo k náznakovosti, symboličnosti a jinotajnosti.*“²¹ Svou knižní podobu dostal až o rok později. „*Přestože vznikl v době dějinné zkoušky a myšlenkové prověrky národa za první světové války a chtěl být i naléhavou odpovědí na ně, stal se snad nejliterárnějším a nejartističtějším autorovým dílem...*“²²

Už samotný název románu, *Podivné přátelství herce Jesenia*, nám napovídá, kdo bude představovat hlavního protagonistu a co společně s ním budeme my, čtenáři, prožívat. „*Titul slovesného díla souvisí s jeho námětem a stěžejní myšlenkou. Při jeho volbě se autor přidržuje určitých hledisek, jichž je nejenom značný počet, ale jsou také neobyčejně rozmanitá.*“²³ Autor v tomto případě volí tzv. protagonistický titul, který jak uvádí Všeticka, obsahuje jméno hlavního hrdiny a zohledňuje jeho společenské postavení.²⁴

Z kompozičního hlediska je román rozdělen do sedmi kapitol, které na sebe plynule navazují. Názvy kapitol korespondují s tituly významných děl světových autorů, díky nimž si čtenář dokáže udělat představu, jakým směrem se bude děj ubírat, neboť v nás jednotlivá pojmenování něco vyvolávají. Děj románu se odvíjí chronologicky. Na začátku se setkáváme s protagonistou Jiřím Jeseniem v období divadelních prázdnin, které společně s pár přáteli tráví mimo ruch velkoměsta. S postupně plynoucím dějem poznáváme nové postavy a jsou nám líčeny jejich osudy. Autor volí tzv. *chronologický čas*, což znamená, že je zachována časová posloupnost a je dodržen sled událostí, který

---

²¹ HNÍZDO, Vlastislav. *Ivan Olbracht*. Praha: Melantrich, 1977, s. 53.

²² LANTOVÁ Ludmila. Doslov: In: *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 254.

²³ VŠETIČKA, František. *Kroky Kalliopé: o kompoziční poetice české prózy čtyřicátých let 20. století*. V Olomouci: Votobia, 2003., s. 228.

²⁴ VŠETIČKA, František. *Kroky Kalliopé: o kompoziční poetice české prózy čtyřicátých let 20. století*. V Olomouci: Votobia, 2003., s. 229.

i ve skutečnosti probíhá.²⁵ Chronologický děj ozvláštňuje použitím *retrospektivy*, pomocí níž se vrací do minulosti, jež napomáhá objasnit smysl probíhajících událostí.²⁶ S retrospektivou se setkáváme především v těch pasážích, kdy Jan Veselý líčí svému příteli osobní zkušenosti z cest Amerikou, a také při odhalování tajemství, která s sebou ústřední postavy nesou. „*Žebral jsem po farmách a kradl tam slepice, jezdil jsem jako slepý pasažér na střechách bleskových rychlíků, žil na prérii, stavěl si z roští hrady, kráslil je květy...*“²⁷ Objevuje se zde také tzv. *subjektivní čas*, po němž autor sahá především v momentě, kdy se rozhoduje o životě a smrti,²⁸ což je v Olbrachtově díle patrné v kapitole *Nad naši sílu*, kdy je Jesenius odhodlán skončit se svým vlastním životem.

Samotné vyprávění probíhá pomocí *er* formy za užití minulého času, který je často nabouráván dialogy postav vedenými v čase přítomném. „*Povečeřeli při lehkém rozhovoru, jemuž nepřikládali význam. Po jídle vyšli do podzimního večera. „Líbí se vám být hercem?“ zeptal se Jesenius.*“²⁹ Mimo jiné spolu postavy komunikují pomocí korespondence, která je graficky vyznačena pomocí kurzívy a je příjemným ozvláštěním textu. V té si postavy většinou sdělují emoce a hovoří o činech, které by bylo jistě daleko složitější říci druhému do očí. Například Klára se tak skrze několikastránkový dopis přiznává Jiřímu Jeseniovi ke svým citům, které k němu chová a zároveň i k milostnému románu, jež proběhl mezi ní a jeho přítelem Janem Veselým. „*Milovala jsem Vás. Více než si myslíte a více než jsem si kdy sama přiznala. (...) Tehdy, již v době hrozné jistoty, jsem poznala Jana. Vrhla jsem se mu do náručí. Ne on mě; já jemu.*“³⁰ Jiří Jesenius volí dopis jako své poslední sbohem, když už je rozhodnut zemřít. V díle se dále setkáváme i s vnitřními monology postav, které jsou využívány tehdy, přemýšlí-li hrdina nad svými pocity, probíhající situací či nad ostatními lidmi. Typické

---

²⁵ VŠETIČKA, František. *Kroky Kalliopé: o kompoziční poetice české prózy čtyřicátých let 20. století*. V Olomouci: Votobia, 2003., s. 199.

²⁶ VŠETIČKA, František. *Kroky Kalliopé: o kompoziční poetice české prózy čtyřicátých let 20. století*. V Olomouci: Votobia, 2003., s. 199.

²⁷ OLBRACHT, Ivan a Jarmila, VÍŠKOVÁ. *Podivné přátelství herce Jesenia*. 11. vyd., v Čs. spis. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Spisy., s. 67.

²⁸ VŠETIČKA, František. *Kroky Kalliopé: o kompoziční poetice české prózy čtyřicátých let 20. století*. V Olomouci: Votobia, 2003., s. 200.

²⁹ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 53.

³⁰ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 157.

jsou především pro Jesenia, který se často utápí ve svých myšlenkách. „*Jesenius se na ně s účastí zahleděl. Noví lidé? myslil si. A šťastnější, než jsme byli my? Hleděl na ně ne beze stesku. Což je tak těžké, jsme-li dosti stateční, spojit osudy dvou lidí?*“³¹ V momentě, kdy je připraven skoncovat se svým životem, promlouvá ještě nahlas do tmy, sám k sobě. „*Ano, máš pravdu. Psaní již nenapišu. Pouze tři věty to budou. Jen ještě malý okamžik mi poshov! Pak bude všemu konec.*“³²

Jak již bylo předznamenáno v předchozí kapitole, Olbrachtova tvorba vychází z jeho vlastních zkušeností a prožitků. Místa, kam nás autor spolu s protagonisty zavádí a v nichž se děj románu odehrává a rozvíjí, jsou taková, která on sám dobře zná. Na samotném začátku potkáváme hlavního hrdinu v oblasti Českomoravské vrchoviny, kde společně s ostatními herci tráví prázdninové dny. Byť se na Českomoravskou vrchovinu posléze už nevrátíme, zaujímá v ději důležitý význam a to proto, že se zde poprvé setkáváme s Jeseniovou láskou, slečnou Klárou a také s hercem Janem Veselým. Většina příběhu se pak odehrává v Praze, kterou autor velmi dobře zná nejen ze svých studentských let, ale protože se pro větší část jeho života stala jeho domovem. Rovněž hlavní postavě vtiskl Olbracht kladný vztah k Praze. „*Jesenius miloval Prahu oddanou láskou starého milence...*“³³ Praha je nejenom bydlištěm Jiřího Jesenia, stala se rovněž zdrojem jeho inspirace. Sledoval zde bedlivě své okolí, aby tak načerpané zkušenosti mohl přenést do různých hereckých rolí. „*Chodil se do krčem dívat na opilce a do tančíren na pepíky, navštěvoval nemocnice a ústavy pro choromyslné, poučovali ho hejsci na ulicích, dělníci v továrnách, zamilovaní studenti na sadových lavičkách, žebráci, kočí, sedláci.*“³⁴ Pomocí postavy herce Jesenia je nám Praha představena ze všech možných zákoutí a uliček ve své rozmanité kráse. Hlavní hrdina se tak stává průvodcem nejen Jana Veselého, nýbrž i čtenářovým. Prvně nás zavádí do svého bytu, který je situován na Havlíčkovo náměstí. Velmi často a záměrně se ubírá ke Karlovu náměstí, kde v ulici Na Moráni studuje zpěv slečna Klára. Při svých toulkách s Janem se prochází po Malé straně, Hradčanech a cestu zpět volí přes Újezd. Nejčastěji však

---

³¹ OLBRACHT, Ivan a Jarmila VÍŠKOVÁ. *Podivné přátelství herce Jesenia*. 11. vyd., v Čs. spis. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Spisy., s. 127.

³² OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 220.

³³ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 84.

³⁴ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 70.

pozoruje krásná panoramata z petřínské lavičky, kam většinou zavítá, trápí-li jej vlastní myšlenky, nebo přemýšlí-li o životě. „*Bezesnou noc vystřídal den dusně žhavý, přesycený parami, kdy se těžce dýchá a na čele vystupují perličky potu. Jesenius podnikl dopoledne obvyklou procházku na Petřín a usedl na lavičce. Na duši mu ležela tíha; ...*“³⁵ S Jeseniem se dokonce ocitáme v samotné Vídni, jež je dalším významným mezníkem. Tady se poprvé otevírá téma války.

Je až dechberoucí, jakým způsobem přistupoval Ivan Olbracht k textu. Byl si vědom toho, „... že slovo a obraz musí být konkrétní, má-li na čtenáře působit, že musí v čtenáři vyvolávat představy jemu známé nebo aspoň blízké.“³⁶ Aby se čtenář cítil jako součást děje a jeho prožitek byl intenzivní, zaměřuje se Olbracht velmi často na detailní popis prostředí. „*Milý kousek nábytku visel mezi oběma okny: čtvercové skřínkové hodiny se širokým zlatým rámem a uprostřed s malým vypouklým ciferníčkem, tlukoucí jemně zladěným dvojím bitím.*“³⁷ Již ve druhé kapitole věnuje pozornost hodinám, které budou mít významnou roli v pozdějším ději. Svou pozornost obrací k přírodě, jejím zákonitostem a nezapomíná ani na koloběh času a s ním související změnu ročního období, která se nejčastěji odráží ve vyobrazování Prahy. „*Kráčeli nocí, která byla temná a voněla nahořklou vůní podzimu. Tam, na obvodu města, kde dlažba přechází v měkkost vozových cest a svítlna sotva dohlédne svítlnu, se střídají sražené masívy zahrad s černými výškami komínů a s průčelí továren...*“³⁸ Zimní večery oba přátelé rádi tráví společnými procházkami. Zima na ně působí klidně a čistě. „*Malostranské prejzové střechy s bíle zajizvenými rameny a rozpukanými vikýři ožívají teprve při měsíci a vyhřívají něm zkamenělé vrásky, které jen s bolestí snášejí slunce.*“ Stejně jako lidé, tak i příroda si žije vlastním životem. Je mnohdy až nemožné zachytit její krásu slovem. Přesto se Ivanu Olbrachtovi podařilo její neuchopitelnost a rozmanitost zaznamenat v podobě nejednoho živého obrazu. „*Jednou je v městě přepadl prosincový víchr, který je bodal jehličkami do tváří, nadouval jim zimníky a srážel kroky. Ale rozhodnutí nevzdat se drali se kupředu s postavami nachýlenými a přidržujícími si klobouky, rozveseleni*

---

³⁵ OLBRACHT, Ivan a Jarmila VÍŠKOVÁ. *Podivné přátelství herce Jesenia*. 11. vyd., v Čs. spis. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Spisy., s. 201.

³⁶ HAVLOVÁ, Františka. K jazyku a stylu Ivana Olbrachta. *Naše řeč* [online]. ©2011 [cit. 2020-06-10]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4908>

³⁷ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 44.

³⁸ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 54.

tímto bojem a zčervenali v tvářích. Ale na Malé Straně se k větru přidružila sněhová plískanice a byli donuceni uchýlit se do příjemné teplé hospůdky a společnosti panských lokajů a kočích. Když za hodinu vyšli, bouře pominula a nad Prahou se rozsvítila zimní noc, věštkyně přicházejících mrazů.“³⁹

Z výše uvedených ukázek je patrný jemný cit, s nímž autor přistupuje k jazyku a také schopnost vybrat takové umělecké prostředky, kterými zachycuje i ten nejobyčejnější, lehce zanedbatelný detail, který by jinak zůstal bez povšimnutí a jemuž tak dodává na významu a kráse. Mimo to, že na čtenáře popisy přírody a prostředí působí harmonicky, rovněž výrazně dokreslují situace, v nichž se postavy nacházejí a zcelují a umocňují tak atmosféru. Důkazem toho je například pasáž, kdy se Jiří Jesenius dovídá o poměru Kláry a Jana. Zrada a zklamání jsou symbolicky vyjádřeny pomocí řeči těla a atmosféra je laděna do tmavých barev. „*Bylo šero. Jeho vlny plynuly neslyšitelně pokojem. Linuly se sem skleněnými tabulemi oken, sunuly se plíživě po nábytku, hladily obrazy, jemně se dotýkaly těl a odplouvaly dřevem dveří. Houravě se táhly mezi dvěma dvojicemi lidských očí, smutně do sebe zahleděných. Čas se rozplynul v mlčenlivém proudu mlh a sunul se s nimi. (...) Jan volně vstal. Popošel k příteli a podal mu pravici. Dlaně se dotkly, ale nestiskly, jen o sebe zavadily, jako by i ony byly mrtvolné.*“⁴⁰ Naopak když po delší době dostává zprávy o Kláře, zachvacují jej pocity štěstí, které jsou rovněž barevně dokresleny. „*Pak chodil plný radosti pokojem, zastavoval se u okna a před obrazy, jejichž barvy byly svěží a jasné.*“⁴¹

Na tzv. barevném principu je vystavěna kapitola vlada tmy, v níž začíná válka. „*Vídeňská ulice voněla krví a Jesenius měl dojem barev černé a rudé. A v tom bylo cosi úžasného. Ano, dav byl černý, i noční obloha byla černá, a pochodně hořely čmoudivě rudým světlem a jejich ponurý pablesk barvil pohyblivé lidské hlavy...*“⁴² Symbolika barev je zastoupena v celém románu, ovšem v této kapitole má hlubší smysl. Jelikož válka jako taková v knize popsána není, ztvárnil ji proto autor pomocí barev.

---

³⁹ OLBRACHT, Ivan a Jarmila VÍŠKOVÁ. *Podivné přátelství herce Jesenia*. 11. vyd., v Čs. spis. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Spisy., s. 85.

⁴⁰ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 102 – 103.

⁴¹ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 119.

⁴² OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 152.

Černou barvu můžeme v tomto případě chápat jako barvu představující ponurou náladu, strach z neznámého a všude přítomnou smrt. Červená barva zde symbolizuje krev.

3.2 Motivicko–tematická rovina díla

Román je syntézou mnoha témat a motivů, jenž se vzájemně doplňují a ovlivňují. Za stěžejní téma považujeme dvojnickví, které nacházíme mezi postavami Jiřího Jesenia a Jana Veselého. Všeticka definuje dvojníka jako „*postavu, která je bezprostředně spjata s postavou výchozí. Jejich vztah je v podstatě komplementární.*“⁴³ Olbracht utváří dva diametrálně odlišné jedince. Prvním z nich je Jiří, který představuje člověka poctivého, intelektuálního, obětavého, řídicího se řádem, jež je pro něj velmi důležitý. Herecké umění se stalo jeho hlavním smyslem života, kterému je schopen a ochoten obětovat všechn svůj čas. „*Když poznal, kolik píše a sebekázně vyžaduje divadlo, zařídil si podle toho celou životosprávu, a umíniv si být hercem, byl odhodlán věnovat svému oboru celý život... Jal se pozorovat svět hereckýma očima.*“⁴⁴ Díky pevné vůli, odříkání, ukázněnosti a především sebekázní se stal Jesenius pýchou českého herectva. I přesto však jeho přednesu schází výraznější jiskra. „*V jeho výborném hereckém projevu chybívá elementární prožitek, nejvřelejší, vášnivá citová struna.*“⁴⁵ Taková, díky níž by publikum doslova oněmělo úžasem. Těmito schopnostmi a nevídaným talentem je obdařen Jan Veselý, který představuje Jeseniův protipól. Jan je ztělesněním člověka, pro nějž řád a pravidla nic neznamenají, žije okamžikem a nebojí se užívat si života naplno. „*Živelnost a pudovost, tak charakteristická pro dřívější Olbrachtovy hrdiny, je podstatou bytosti a motorem jednání Jana Veselého, stejně jako jeho opovrhování ženami...*“⁴⁶ Postrádá zodpovědnost a nepřemýšlí nad důsledky vlastních činů. Vystupuje velmi sebevědomě, holduje bujarým večírkům a žije si svůj bohémský život. Na rozdíl od Jesenia vnímá herectví jako nutné pozastavení v jeho jinak divokém a toulkami opředeném životě. Dvojníci zde představují „*...dvoji zásadní postoj umělecký a nakonec životní: jednomu je umění uvědomělou, ukázněnou prací, tvorbou*

---

⁴³ VŠETIČKA, František. *Kroky Kalliopé: o kompoziční poetice české prózy čtyřicátých let 20. století*. V Olomouci: Votobia, 2003., s. 195.

⁴⁴ OLBRACHT, Ivan a Jarmila VÍŠKOVÁ. *Podivné přátelství herce Jesenia*. 11. vyd., v Čs. spis. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Spisy., s. 69.

⁴⁵ JANŮ, Jaroslav. Doslov: In: *Podivné přátelství herce Jesenia.*, 8. vyd., v MF 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1960, s. 252.

⁴⁶ HNÍZDO, Vlastislav. *Ivan Olbracht*. Praha: Melantrich, 1977, s. 53.

nového řádu, druhému naopak impulzivní a neopakovatelnou improvizací zcela podřízenou umělcovu životu, jen jedním z možných výrazů tvůrčího subjektu.“⁴⁷ Říká se, že se protiklady přitahují, což si můžeme potvrdit i v tomto případě. „Oba muži na sebe hleděli zpříma. Ne násilně, klidně, druh druhem zaujati.“⁴⁸ A tak se zrodilo ono podivné přátelství dvou zcela odlišných osobností, jejichž pouto zůstalo i po jejich odloučení stále velmi silné. „Stýská se mi, brachu. Miloval jsem Tě. Našel jsem v tobě na okamžik pevný bod, kus lidského tepla, kus vlasti. Kdybych byl spisovatelem, psal bych knihu o přátelství.“⁴⁹

Nebyla to jen povaha a náhled na život, Jiří a Jan se lišili i vzhledově. Představu o celkové podobě Janova zevnějšku sice nemáme, neboť zvláštní pozornost je věnována především popisuj jeho tváře, na níž autor nešetří, i přesto si dokážeme představit jeho mladistvý vzhled. Veselý měl „Zvláštní tvář! S očima černýma, které každým pohybem měnily lesk a hloubku, se silně klenutým čelem, tvrdě řezaným nosem a se rty, které byly v tomto okamžitém uvolnění příliš silné aby mohly být nazvané krásnými.“⁵⁰ Nejen Jesenia ohromily Veselého uhrančivé oči, o nichž mluví jako „by z nich sálal oheň“, rovněž dívky jimi byly zaujaty a uchváceny. „Jsou to často jen jeho oči... Všechno na jevišti mně mizí jako v mlhách... a vidím jen jeho oči.“⁵¹ Mimo popis zevnějšku je brán ohled i na hlas Veselého. Byť jej jako čtenáři nemůžeme slyšet, Olbrachtova hra se slovy mu dává jasnou podobu a my si tak můžeme představit jeho silný zvuk. „Jesenius měl dojem zvonů a ohně. Ano: z hercova hlasu zněly zvony.“⁵² Samotné ústřední postavě není věnováno tolik pozornosti a jeho popis je velmi střídmy. Co se vzhledu týče, dozvídáme se jen, že „Jesenius se mu blížil svým klidným, dělnickým krokem a se zpytavýma očima...“⁵³ Záleží už na fantazii čtenáře, jak na něj ze strohého

---

⁴⁷MUKAŘOVSKÝ, Jan a kol., ed. *Dějiny české literatury IV*. Praha: Victoria publishing, 1995, s. 559.

⁴⁸OLBRACHT, Ivan a Jarmila VÍŠKOVÁ. *Podivné přátelství herce Jesenia*. 11. vyd., v Čs. spis. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Spisy., s. 33.

⁴⁹OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 150.

⁵⁰OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 33.

⁵¹OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 49.

⁵²OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 49.

⁵³OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 66.

popisu Jesenius působí. Pro někoho může být zajímavým, druhému nemusí připadat tolik atraktivní.

Volba protikladných hrdinů má své opodstatnění. Zatímco jeden je obdarován určitou vlastností, druhý tu samou postrádá. Veselý pokoru, soudnost a řád, Jesenius naopak živelnost a spontánnost. S postupně zesilujícím přátelským poutem přejímá jeden od druhého scházející kvality. Veselý upouští od své sobeckosti a Jesenius překonává osamělost. Není náhodou, že Jeseniovi právě takový člověk vstoupil do života a ukázal „...*příteli cestu k hloubkám a plnosti života, k patosu vášně, k revolučnímu činu...*“⁵⁴ Olbracht čtenáři často naznačuje, že si sami herci uvědomují jak je jejich souznění intenzivní. „*Nikdy dvě lidské dlaně nezapadly do sebe tak přesně jako naše, nikdy se dvě dvojice očí nedoplňovaly tak krásně, nikdy dva úsměvy Tvůj moudrý a ke všemu shovívavý s mým vášnivým, netvořili jediný tak čistě lidský.*“⁵⁵ Z pasáže v dopise určeného pro Jiřího je patrné, že si je Veselý vědom jejich jednoty. „*Teprve teď vidím určitě – a vylíčím Ti jednu zelené alpské údolí, kde se mi to poznání poprvé zjevilo – že my dva jsme vlastně jediným člověkem.*“⁵⁶ Dílo vrcholí Janovou smrtí a splynutím těch nejlepších vlastností „*ve vyšší jednotu nové osobnosti.*“⁵⁷ Jiří se tak stal novým a lepším člověkem, což se projevilo i v jeho hereckém přednesu. „*Ale přistoupilo k tomu cosi nového. Něco mimo lidskou vůli, co vyplnilo jeho bytost, spojilo se s ní a dávalo tryskat pohledům, hlasu, pohybům, přeplňovalo je obsahem a prozařovalo je. Jako by byla do něho vešla část žhavé bytosti Janovy a nerozlučně se spojila s jeho.*“⁵⁸ Olbracht zde „*toužebně ztělesnil svou představu lidství úplného, celistvého*“⁵⁹ a poukázal na to, že „*šťěstí je závislé na vzájemné úctě a porozumění lidí.*“⁶⁰

Vedlejším motivem díla je láska různých podob. Láska značně ovlivňuje jednání hlavních postav. Na jedné straně vidíme čistou lásku, kterou chová Jiří ke Kláře, mladé

---

⁵⁴ PÍŠA, Antonín Matěj, *Ivan Olbracht*. Praha: Vydavatelství ministerstva informací, 1949., s. 34.

⁵⁵ OLBRACHT, Ivan a Jarmila VÍŠKOVÁ. *Podivné přátelství herce Jesenia*. 11. vyd., v Čs. spis. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Spisy.,s. 150.

⁵⁶ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 149.

⁵⁷ PÍŠA, Antonín Matěj, *Ivan Olbracht*. Praha: Vydavatelství ministerstva informací, 1949., s. 34.

⁵⁸ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 225.

⁵⁹ PÍŠA, Antonín Matěj, *Ivan Olbracht*. Praha: Vydavatelství ministerstva informací, 1949., s. 34.

⁶⁰ KNĚZEK, Libor. *O Ivanu Olbrachtovi*. Praha: Mladá fronta, 1951. Na pomoc čtenářským kroužkům ČSM., s. 7.

dívce toužící se stát významnou a váženou operní zpěvačkou. „*Jen k dívce Kláře mám několik slov. Miluji vás. Co vám na tom může sejít?...*“⁶¹ I Klára si je vědoma svých citů vůči Jeseniovi. Je však přesvědčena o tom, že jej prozatím není hodna a že si city a lásku k němu musí zasloužit, čehož chce docílit zájmem o umění. „*Nikdy jsem nikoho nemilovala, ale věřte mi, je-li mi kdo milý a drahý, jste to vy. Nikdy nebudu nikoho milovat, mám jen jedinou velikou lásku: umění...*“⁶² Klára proto zprvu své pocity Jiřímu nepřiznává a snaží se je potlačit. „*Chci něčím být, pane Jesenie, chci vám dokázat, že jste se mylil...Mnoho jsem o tom přemýšlela, mnoho nocí nespala, ale vidím, že bych shořela studem, kdybych se vám před dosažením cíle měla podívat do očí jako tehdy...Bude-li ze mne něco, stanu-li se něčím, pak...*“⁶³ Klára si brzy uvědomuje, že své síly přecenila, avšak její hrdost a pýcha jí nedovolí přiznat svou porážku Jeseniovi. Namísto toho, zoufalá, hledá útěchu u jeho přítele. Setkáváme se zde s milostným trojúhelníkem, do nějž se hrdinové zaplétají. Střízlivá emocionálně, si uvědomuje, jaké chyby se dopustila a s vědomím, že Jiřímu ublížila, se rozhodne od problémů utéct. Jistou formu lásky můžeme pozorovat i mezi mužskými hrdiny, kteří tvoří nerozlučnou dvojici přátel. Jde o výjimečné a nevídané spojení dvou rozdílných osobností založené na silném citovém poutu. Jan se k jejich přátelské lásce vyslovil v dopise adresovaném svému příteli. „*Kdybych byl spisovatelem, psal bych knihu o přátelství. Po lásce k bohu je nejkrásnějším projevem lidské schopnosti milovat, jest jedním z nejčistších citů, tedy i z nejradostnějších. Právě proto, že se dovedlo odpoutat od všeho tělesného. Není v něm touhy ani zklamání, stisk přátelských pravic neznamená žádost, která zmizí vyplněním, nýbrž radost trvání.*“⁶⁴ Silným důkazem jejich pouta je i Jeseniova schopnost odpouštět. I přesto, že jej přítel velmi ranil, nakonec mu odpustil.

Román byl psán na pozadí války, která si v něm rovněž našla místo. Válka „*je takovým obludným zlem, jež zachvátílo společnost a hrozí odlidštit všechny, kdo se mu nevzeprou ...*“⁶⁵ „*Proto všechny postavy románu, pokud mají jakékoliv pozitivní vlastnosti,*

---

⁶¹OLBRACHT, Ivan a Jarmila VÍŠKOVÁ. *Podivné přátelství herce Jesenia*. 11. vyd., v Čs. spis. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Spisy., s. 41.

⁶² OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 40.

⁶³ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 81.

⁶⁴ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 150.

⁶⁵ JANŮ, Jaroslav. Doslov: In: *Podivné přátelství herce Jesenia.*, 8. vyd., v MF 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1960, s. 248.

bouří se proti válce, jsou ve sváru s tímto barbarským zlem a hledají cesty, jak se mu bránit.“⁶⁶ Téma války se otvírá v kapitole *Vláda tmy. „Válka se v Podivném přátelství herce Jesenia objevuje především ve svých důsledcích v lidském vědomí, jako souhrn faktů, která rozbíjejí názorovou výzbroj české inteligence a působí těžkou krizi jejího myšlení.“*⁶⁷ Samotné hrůzy války tedy v knize popsány nenajdeme, můžeme ale pozorovat její důsledky, které se odrazily na jednotlivých postavách a také nemalý vliv dopadající především na Jiřího Jesenia. *„Stává se problémem morálním a filozofickým, nutícím ke konfrontaci obecných stanovisek a reality, k vyrovnání s dosavadním světem životních i uměleckých hodnot....“*⁶⁸ S válkou se prvně setkává ve Vídni, kde sám tráví konec divadelních prázdnin. Zamýšlí se nad tím, co bude, je pln úzkosti a strachu. Herecké umění, kterému zasvětil celý svůj život a v nějž bezmezně věřil, se mu s příchodem války jeví jako bezvýznamné. *„A herectví? Poslední mezi uměními, hlásná trouba nejnemožnějších myšlenek a směrů, herectví s jeho malovanými cetkami, provazišti a šminkou, s jeho hrubým, toporným, hluchým slovem, které se snažilo ubohými prostředky vyjadřovat člověka?! ... Ať jdou k ďasů se svým uměním.“*⁶⁹ Nejenže ztrácí víru v herectví, přehodnocuje rovněž své cíle a ztrácí ideály. Začíná si uvědomovat, že to, co jej dříve znepokojovalo, jsou oproti hrůzám, které s sebou válka přináší, pouhé maličkosti. Válka mu vzala nejen své vlastní jistoty, ale rovněž jej připravila o několik jeho blízkých. Dále značně působí i na city, které Jiří chová ke Kláře, o nichž začíná pochybovat. *„Co záleží na bolesti dvou srdcí, kdy milióny jiných krvácejí.“*⁷⁰ Jeseniova duše je rozpolcena a on sám z této situace není schopen nalézt východisko.

I v tomto případě můžeme pozorovat kontrastnost hlavních postav. Zatímco Jiří Jesenius je přesvědčen, že válku vyvolalo pár lidí a propadá pocitům deziluze, Jan Veselý vnímá válku jako nevyhnutelnou situaci, která k životu patří a aktivně se jí účastní. *„Lidé*

---

⁶⁶ JANŮ, Jaroslav. Doslov: In: *Podivné přátelství herce Jesenia.*, 8. vyd., v MF 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1960, s. 248.

⁶⁷ LANTOVÁ, Ludmila. Doslov: In: *Podivné přátelství herce Jesenia.*, 11. vyd., v Čs. spis. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Spisy., s. 255.

⁶⁸ LANTOVÁ, Ludmila. Doslov: In: *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 255.

⁶⁹ OLBRACHT, Ivan a Jarmila VÍŠKOVÁ. *Podivné přátelství herce Jesenia.* 11. vyd., v Čs. spis. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Spisy., s. 182.

⁷⁰ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 161.

mají občas potřebu bláznit. Jakýsi kvartál, jinak to nejde, a masopust musí být alespoň jednou do roka. Všiml sis přec, že žádná generace nebyla bez války, a čím delší byl klid a ztajování energie bez malých výbojů, tím prudší byl pak výbuch.“⁷¹ Jan si uvědomuje rozdílnost jejich náhledů na válku a rovněž si všímá, jak na přítele dopadá tíha neznámého a sužuje jej pocit bezmoci. „Jenže tobě se nechce bláznit spolu, rád bys činil něco rozumného – a to teď není možno -, ujasňuješ si svoji bezmoc a je ti z toho úzko. Já ne.“⁷²

V důsledku okolností propadá Jiří Jesenius těm nejstrašnějším myšlenkám, a jelikož nevidí východisko, dostává se až k pocitům méněcennosti a zbytečnosti a rozhodne se skoncovat se svým životem.

---

⁷¹ OLBRACHT, Ivan a Jarmila VÍŠKOVÁ. *Podivné přátelství herce Jesenia*. 11. vyd., v Čs. spis. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Spisy., s. 168-169.

⁷² OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 169.

4. Olbrachtovo hledání inspirace

Titul knihy představuje první spojení s potenciálním čtenářem. Může zaujmout, nebo také odradit. „*Název však nejenom označuje dílo a podává předběžnou informaci o něm, ale současně také dává jakýsi klíč k jeho chápání.*“⁷³ Nejen název díla, rovněž pojmenování samotných kapitol má mimo informativní charakter vyvolávat ve čtenáři různé pocity a otázky, působí na čtenářovu představivost a podněcuje chuť k dalšímu čtení. Ani v tomto případě tomu není jinak.

Nelze přehlédnout fakt, že jednotlivé kapitoly nesou názvy shodné s tituly významných světových autorů. Sám Ivan Olbracht v úvodu románu uvádí, že tyto kapitoly „*...jsou pojmenovány podle kusů, které se tehdy hrály.*“⁷⁴ Názvy kapitol jsou využity k „*metaforickému označení nebo k sumarizující charakteristice dějových situací.*“⁷⁵ V této kapitole se pokusíme přijít na to, co hrálo roli při výběru jednotlivých názvů, jak souvisejí s dějem a motivy a zda mají sumarizační či symbolický charakter. Případně se pokusíme zaměřit na to, zda se jednotlivá díla stala předlohou pro volbu shodných či podobných témat a motivů.

Podíváme-li se na první kapitolu, zjistíme, že je pojmenována podle Shakespearovy tragédie Hamlet. Zde vyvstává první otázka, proč právě Hamlet? Není třeba zde hledat nic složitého. První spojitost je velmi jednoduchá. Do města přijíždí ochotnický soubor, který se chystá předvést divadelní hru Hamlet. Pozornost na sebe upoutá jeden z herců, Jan Veselý, který ztvárňuje hlavní roli. Sám Jesenius se pozastavuje nad jeho zvláštním přednesem. „*Zdalo se, že se všemu vyšklebuje. Dramatickému umění, herectví, spoluhercům, obecenstvu i Jeseniovi. (...) Hrál Hamleta. Ale jak ho hrál! Měl-li scénu s ředitelem, byl stejným paňácou jako onen. Hrál-li s aktéry, rozháněl se rukama, ječel falešným patosem a huhňal své věty s týmž zrudným přízvukem a mluvnickými chybami. A mluvil-li s ochotníky, byl stejně pilným školáčkem a jeho ruce, nohy i oči měly stejně mnoho dobré vůle a poctivé snahy hýbat se, ale stejně*

---

⁷³ VŠETIČKA, František. *Kroky Kalliopé: o kompoziční poetice české prózy čtyřicátých let 20. století.* V Olomouci: Votobia, 2003., s. 227.

⁷⁴ OLBRACHT, Ivan a Jarmila VÍŠKOVÁ. *Podivné přátelství herce Jesenia.* 11. vyd., v Čs. spis. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Spisy., s. 7.

⁷⁵ LANTOVÁ, Ludmila. Doslov: In: *Podivné přátelství herce Jesenia.* 11. vyd., v Čs. spis. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Spisy., s. 264.

neschopnosti k tomu.⁷⁶ Ve výše popsaném chování Jana Veselého, jehož vypravěč nazývá „*patologickou karikaturou*,“⁷⁷ bychom mohli spatřit jistou podobnost s hlavní postavou originálního díla. Hamlet na své okolí působí jako šílenec. Je však tento jeho stav opravdu chorobný, nebo jej sám Hamlet předstírá? Podobné otázky si klade i Jiří Jesenius, když přemýšlí nad způsobem, jakým vystupoval herec Veselý na pódiu. Myslí to opravdu vážně, nebo si jen z ostatních lidí utahuje a vysmívá se umění? Mimo jiné se v Shakespearově dramatu objevují motivy nenaplněné, tragicky končící lásky mezi Ofélií a Hamletem, což můžeme zčásti vidět i zde mezi hercem Jiřím Jeseniem a Klárou Brožkovou. Jsou zde odhaleny jejich vzájemné sympatie, ale i přesto jejich lásce není přáno. „*Odpadek lásky nemohu nabídnout Jiřímu Jeseniovi.*“⁷⁸

Druhá kapitola nese název *Masky*. Namísto pátrání po spojitostech s původním dílem, se zprvu zaměříme na význam symbolu masky jako takové. Udo Becker ve svém slovníku uvádí, že masku můžeme chápat jako „*obraz skrývání pravého já za umělou tvář.*“⁷⁹ Podle Staňkové představuje maska „*jednu z možností, jak změnit identitu člověka.*“⁸⁰ V další definici se můžeme dočíst, že je maska kupříkladu „*symbol utajení nebo iluzí, též symbol podvodu, tajnůstkářství a skrytých úmyslů.*“⁸¹ Masky má rovněž své uplatnění v divadle. Nejenže se pomocí masky skrývá hercova totožnost, umožňuje mu také brát na sebe více podob a vystupovat v nesčetném množství rolí. „*Jan Veselý v masce severského námořníka stál opřen o stěnu.*“⁸² Zde si symboliku masky můžeme vyložit hned několika způsoby. Zprvým představuje výše zmíněné herectví. Dále poukazuje na přetvářku Jana Veselého, která nenechává chladnou hlavu jeho příteli. „*Veselý již opět hrál a nasazoval si masky, a ty Jesenius neměl rád. Ale tvářil se, jako*

---

⁷⁶ OLBRACHT, Ivan a Jarmila VÍŠKOVÁ. *Podivné přátelství herce Jesenia*. 11. vyd., v Čs. spis. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Spisy., s. 27.

⁷⁷ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 28.

⁷⁸ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 40.

⁷⁹ BECKER, Udo. *Slovník symbolů*. Vyd. 2. Přeložil Petr PATOČKA. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-284-3., s. 164.

⁸⁰ STAŇKOVÁ, Jitka a Ludvík BARAN. *Masky, démoni, šaškové = Masks, demons, clowns = Masken, Dämonen, Narren*. Pardubice: Theo, 1998. ISBN 80-238-2707-3., s. 22.

⁸¹ Kdo je v masce? *Znaky, značky, znamení* [online]. 2014 [cit. 2020-06-10]. Dostupné z: http://www.znakznackaznamení.cz/000_zzz/maska.html

⁸² OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 51.

by je nepozoroval.“⁸³ A v neposlední řadě se pod maskou skrývá tajemství, jímž je postava Jana opředena a jehož původ je pro všechny velkou záhadou. „*Bylo mnoho ruchu a mnoho rozčilování: v Národním divadle, v Uránii, v tisku, mezi obecnstvem, a všeho příčinou člověk jako meteor do Prahy vpadlý, Jan Veselý. O jeho původu a dosavadní činnosti kolovaly nejzotodivnější pověsti, neboť v Josefa Blahoslava Dokoupila nikdo nevěřil a bylo těžko předpokládat, že by herec tak dokonalý byl zčistajasna spadl do Uránie z nebe.(...) Nikdo se v těch pověstech už nevyznal...*“⁸⁴ Své domněnky mohou opřít o výklad Ludmily Lantové, která uvádí, že „*motiv masky vystupuje jako symbol pro podstatu herectví, jako metafora proteovského charakteru Jana Veselého i jako obraz vystihující nepostižitelnost lidského života.*“⁸⁵ Vezmeme-li v potaz název kapitoly, můžeme také potvrdit tvrzení o tom, že předznamenává, jakým směrem se bude ubírat následující děj. Dějová linka se zaměřuje především na divadlo a rostoucí herecké ambice. Pokud bychom hledali souvislost s původním dílem, tak i v něm jsou pod maskami ukryty lži a pokrytectví.⁸⁶

Následující kapitola se jmenuje *Úklady a láska*. Část názvu poukazuje na motiv lásky, který se zde objevuje v několika různých formách. Zatímco v první kapitole jsme se seznamovali s postavami a vztahy mezi nimi, zde si všímáme utužování přátelského vztahu mezi oběma herci a také vyznání lásky Jiřího Jesenia slečně Kláře. „*Kláro, miluji vás. Jedno slovo mi darujte!*“⁸⁷ Ta jej ovšem neustále odmítá, i když popírá vlastní city k němu. Dokonce se mezi zmíněnými třemi hrdiny utváří milostný trojúhelník, o němž ovšem nemají ponětí. Totožnost s původním dílem můžeme shledat právě ve společném motivu nenaplněné lásky, stejně jako tomu bylo i v Hamletovi. V obou původních dílech končí láska tragickou smrtí hlavních hrdinů. Zde však nemá tak fatální následky, dokáže ovšem zahýbat osudy jednotlivých postav. Původní dílo se dále zaměřuje na tematiku intrik, což můžeme částečně vnímat i v této kapitole. Intriky, nebo chceme-li nečestné jednání vidíme ve způsobu života Jana Veselého a především v jeho vztahu k ženám. Rád s nimi laškuje, skládá jim komplimenty a ty pak padají k jeho nohám.

---

⁸³ OLBRACHT, Ivan a Jarmila VÍŠKOVÁ. *Podivné přátelství herce Jesenia*. 11. vyd., v Čs. spis. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Spisy.,s. 71.

⁸⁴ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 66.

⁸⁵ LANTOVÁ, Ludmila. Doslov: In: *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 263.

⁸⁶ BRACCO, Roberto. *Masky: drama o jednom dějství*. Praha: J. Otto, 1894, s. 6.

⁸⁷ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 82.

Navazuje s nimi intimní vztahy, které jsou chvilkové a slouží pro jeho vlastní pobavení. Hlubší cit k nim nechová a dokonce popírá svou zodpovědnost. „*Nelákal jsem ji. Sama mi padla do náručí. Kdo je mi Klára? Nechci ji. Nemiluji ji. Tebe miluju. Ty jsi mi vším.*“⁸⁸

Slovo strašidlo v člověku většinou evokuje nějakou nadpřirozenou hrůzostrašnou bytost, která v něm vyvolává pocit nejistoty a strachu. V tomto případě se však v knize neobjeví příšery jako takové. Název kapitoly, *Strašidla*, je inspirován dramatem norského autora Henrika Ibsena, který se v něm zabývá „*rozkladem měšťácké společnosti*“⁸⁹ a důraz klade na bližší popis charakterových vlastností člověka, což bychom mohli brát jako první společný znak obou děl. Olbracht se podobně jako Ibsen ve svých dílech velmi podrobně zaměřuje na vlastnosti lidí a jejich žebříčky hodnot.

V Ibsenově dramatu se pod pojmem strašidla schovávají lži, polopravdy a tajemství, které před okolním světem ukrývá hlavní hrdinka. Postupně dochází k jejich odkrývání, což velmi razantně zahýbe s osudy několika postav. Obě díla tedy spojuje stále přítomný stín minulosti. I v Olbrachtově románu nacházíme postavu, jejíž minulost není úplně jasná. Je to postava Jana Veselého. Právě v této kapitole vyplouvá na povrch pravda o jeho životě a činech, které v minulosti vykonal. Zde se pod pojmenováním strašidla skrývá dívka jménem Gabriela, o níž se dozvídáme, že byla zabita Janem Veselým. „*‘Salerno!’ pravil s opilou lhostejností. ‘Také znám tu zemi, kde zrálo. Zabil jsem tam kdysi ženu. ‘Jesenius se snažil s úsměvem pochopit, jakýže je to slovní obrat. ‘Jak to: zabil?’ Zeptal se. ‘Jak to? Nu, zabil. Doslova.’*“⁹⁰ Zavražděné přisuzuje vše špatné, co s sebou jeho postava nese. „*Mrtvá si však vzpomínky na sebe vynucuje. Činí to velmi rafinovaně. Je zlá a mstivá. Mně přímo nikdy neublížila, ale mstí se na těch, které miluji. Některým více, některým méně, podle stupně mé lásky...*“⁹¹ Popisuje ji jako ztělesnění zla, které ubližuje hlavně jeho blízkým. Olbracht se dokonce přímo v textu odkazuje na motiv strašidel, kdy Jesenius přemýšlí nad činy vykonanými svým dobrým přítelem. „*Jaká*

---

⁸⁸ OLBRACHT, Ivan a Jarmila VÍŠKOVÁ. *Podivné přátelství herce Jesenia*. 11. vyd., v Čs. spis. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Spisy., s. 101.

⁸⁹ KEJZAR, Radko. Poznámky: In: Ibsen, Henrik. *Hry 3*, Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958, s. 466.

⁹⁰ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 122.

⁹¹ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 140.

*strašidla se to před ním zjevovala?*⁹² Pro postavu Jesenia by mohla být symbolickým označením strašidla pojmenovaná samota, která jej postupně začala ubíjet. „*Samota, kterou míval rád, na sebe vzala skleslý postoj osamělosti a obklopila ho prázdnotou, kterou nedovedla vyplnit ani práce.*“⁹³

Následuje zlomová kapitola *Vláda tmy*. Vláda tmy symbolizuje temné časy, kdy člověk netuší, co přijde s následujícím dnem. Zde přichází válka, která se podílí na vývoji celkového děje příběhu a působí na psychiku lidí. Nejvíce doléhá na herce Jesenia. S válkou přichází strach. Strach o sebe, o své blízké, strach z neznámého i ze smrti, která číhá na každém rohu. „*Co bude? Letělo mu hlavou. Co se děje na severu? (...) Co budeme dělat my? Byla to nová otázka, důležitější než ona: Co bude? Zachvěla jím, jak zarazil krok a zastavil se.*“⁹⁴ Symboliku „tmy“ si můžeme vyložit i jako černé myšlenky, které se usazovaly v herci Jeseniovi a doslova jej pohlcovaly svou prázdnotou. Nebo také jako otevření temné stránky lidí, kteří se neštítí zabíjet. S původní předlohou bychom mohli nalézt spojitost v tom, že se obě díla zaměřují na tematiku tragických momentů v životech lidí, jež souvisí s jejich mravním úpadkem.

Předposlední kapitola si propůjčila titul dramatu *Nad naši sílu*. Původní dílo severského autora Björnsena se zabývá „*předmětem víry a sociální spravedlnosti.*“⁹⁵ Základním motivem, na němž je celý příběh postaven, je touha po zázraku, jež má být vykonán jedním člověkem. Tragiku díla představuje „*žízňivá touha po nadpřirozeném, ale nedostatek víry v ně.*“⁹⁶ Autor zde poukazuje na pokrytectví lidí, kteří sice čekají na zázrak, avšak sami již přestali věřit. Ve ztrátě víry můžeme nalézt paralelu s Olbrachtovým románem. Jesenius s přicházející válkou ztrácí víru v herectví, kterému zasvětil celý život. Ztrácí také víru v lásku, pochybuje sám o sobě, o smyslu bytí. „*Na duši mu ležela tíha; malátná a parná, jako byl dnešek.*“⁹⁷ Vše, co se kolem něj děje je nad jeho sílu. Nad sílu jeho chápání bylo i ono nemilosrdné vraždění. Co má dál tato

---

⁹² OLBRACHT, Ivan a Jarmila VÍŠKOVÁ. *Podivné přátelství herce Jesenia*. 11. vyd., v Čs. spis. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Spisy., s. 130.

⁹³ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 148.

⁹⁴ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 153.

⁹⁵ KRAUS, Arnošt Vilém. *Björnson a Ibsen: kurs šestipřednáškový*. Praha: J. Otto, 1912. Sbírká přednášek a rozprav, s. 107.

⁹⁶ DOHNAL, František. *Studie a profily*. Olomouc: Družina literární a umělecká, 1930, s. 82.

⁹⁷ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 201.

kapitola společně s dílem původním je motiv zázraku. V Björnsenově dramatu se veškerý lid upřel na zázrak, jež měl být vykonán jedním člověkem, a na němž byl zavěšen osud celého světa. V Olbrachtově románu je zobrazen v podobě nečekaného pádu hodin, jež na poslední chvíli zabrání Jeseniovi v plánované sebevraždě. Byla to ruka osudu, či jiné nadpřirozené síly? Stalo se něco, co není racionálně vysvětlitelné, co je nad naši sílu. Nad sílu lidského chápání.

Poslední kapitola nese název *Naděje*. Jedno moudré přísloví říká, že *naděje umírá poslední*. Snad si tohle pojmenování nechal Ivan Olbracht cíleně na samý závěr, neboť se nakonec obrací věci k lepšímu. Motiv naděje je zde vyobrazen několika způsoby. Jesenius se konečně dočkal dlouho očekávaného momentu – příchodu Kláry. „*Jeho nitro se zachvělo přemírou náhlého štěstí. Klára! Klára! Jeho duše se rozezvučela chorálem. Klára! Klára! To byla slova písňe a sladké jméno Klára znělo mnohozvukým jásotem hlasů a nástrojů nejčistších.*“⁹⁸ Jiří je vytržen ze své samoty a co víc, dočkal se i vytouženého života se svou milou. „*Hle! Nedávno byl sám. A nyní jsou tři s ním: Klára, Jan a dítě. Kdo může být silnější k budoucímu dílu?*“⁹⁹ Naděje se zde dále objevuje v podobě zrození nového života. I když Janův život vyhasl, část z něj se vtělila do Jesenia a část přišla na svět v podobě jeho syna. Novou naději vložil i herec Jesenius do svého vlastního života, neboť pro něj našel nový smysl.

---

⁹⁸ OLBRACHT, Ivan a Jarmila VÍŠKOVÁ. *Podivné přátelství herce Jesenia*. 11. vyd., v Čs. spis. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Spisy., s. 233.

⁹⁹ OLBRACHT, Ivan. *Podivné přátelství herce Jesenia.*, s. 251.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zanalyzovat román *Podivné přátelství herce Jesenia* a najít v něm inspiraci pramenící z jeho osobního života. Rovněž bylo naším záměrem dokázat propojení názvů kapitol s dějem a s podobnou tematikou originálních děl, čehož jsme dosáhli.

Jako první jsme se zaměřili na autorovu literární tvorbu, která je velmi rozmanitá, přičemž jsme ji rozdělili do třech vývojových etap. Z jeho ranné tvorby jsou nejvýznamnější psychologické romány zaměřující se na boj člověka se společností. Je charakteristická také volbou postav tzv. zlého samotáře, jenž představuje člověka ocitajícího se na samotném okraji společnosti. Druhá etapa je charakteristická především publicistickou činností. Beletrie je značně ovlivněna soudobou politickou atmosférou i Olbrachtovým ideologickým přesvědčením. Román *Anna proletárka* je psán v agitačním duchu a schází mu umělecké kvality, neboť jeho cílem je probudit politický zájem především u čtenářů lidových vrstev. Závěrečné tvůrčí období je považováno za Olbrachtovo vrcholné a je spjato s oblastí Podkarpatské Rusi. Zaměřuje se zde na životy zdejších lidí, poukazuje na jejich negramotnost a zastaralý způsob hospodaření. Jeho pozornosti neunikají ani zdejší skupiny ortodoxních židů, o nichž pojednává ve své poslední sbírce *Golet v údolí*. Svou tvorbou nezapomíná ani na děti a mládež, pro něž překládá a adaptuje díla světových autorů.

Jak jsme si v práci dokázali, román *Podivné přátelství herce Jesenia* je založen na autorově vlastních zkušenostech i prožitcích. Olbracht zasazuje příběh do míst, která jsou spjata s jeho životem. Dětství prožité v oblasti Podkrkonoší a na Vysočině se objevuje v románu jako místo, kam odjíždí herec Jesenius v období divadelních prázdnin. Středobodem příběhu se stala Praha, v níž strávil autor většinu svého života. Nezapomněl ani na své vídeňské období, kde se potkal s osobností Hugem Sonnenscheinem, jež se stal předlohou pro postavu Jana Veselého. Nejvýrazněji bylo však jeho dílo ovlivněno jeho vřelým vztahem k divadlu.

Následující kapitolu jsme věnovali analýze románu. Rozebíráme zde nejdůležitější témata a motivy, na nichž bylo dílo vystavěno. Stěžejní linii zde představuje dvojnictví hlavních hrdinů, které je zastoupeno nejen v rovině charakterových vlastností postav, ale také v rovině názorové. Všimáme si také

Olbrachtova citu pro práci s výrazovými prostředky, které vytváří harmonický celek a působí velmi líbivě na čtenáře.

V poslední části bakalářské práce jsme se přesvědčili také o tom, že názvy kapitol nejenže předznamenávají děj, kterým se bude román dále rozvíjet, ale některé v sobě ukrývají také symbolické významy. V pár z nich jsme našli rovněž spojitost i s původními díly a to především ve volbě podobných motivů, čímž jsme tedy dokázali naplnit naše stanovené cíle.

V *Hamletovi* nacházíme spojitost mezi motivy nenaplněné lásky a také v zdánlivě zvláštním chování Jana Veselého, jenž nám připomíná Hamletovo bláznovství, o němž se taky můžeme dohadovat, zda je předstírané či ne. *Masky* představují nejen symboliku herectví, v jehož duchu je celý román postaven, poukazují také na skrytá tajemství a přetvářku jednotlivých postav. I zde si všímáme, že se podobná tematika objevuje v původním díle Roberta Bracca, v němž poukazuje na pokrytecké chování a zatajování pravdy. *Úklady a láska* poukazují na milostný trojúhelník, do něž se hlavní postavy řítí. V kapitole *Strašidla* vyplouvají na povrch tajemství, která s sebou nesou některé postavy. Zde se Olbracht inspiroval v Ibsenově dramatu a propůjčil si stejný motiv. V obou dílech představují strašidla stále přítomné stíny minulosti. *Vláda tmy* předznamenává nadcházející události a to propuknutí první světové války, která značně ovlivní životy lidí i psychické rozpoložení hlavního hrdiny. Jejím důsledkem je ztráta Jeseniovy ideálů a pochybování o hodnotách, které dávaly jeho životu smysl. *Vláda tmy* symbolicky představuje pohlcení všeho dobrého a představuje nastolení nejistot, strachu a prázdnoty. Kapitola *Nad naši sílu* v sobě ukrývá motiv zázraku, v němž jsme našli spojitost i s dílem původním. Název také symbolizuje, že některé věci jsou nad sílu lidského chápání. Knihu uzavírá kapitola nesoucí název *Naděje*, jež představuje nalezení nového smyslu života.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

ADAMOVIČ, Lenka. *Ivan Olbracht*. Praha: Horizont, 1977, 129 s.

BECKER, Udo. *Slovník symbolů*. Vyd. 2. Přeložil Petr PATOČKA. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-284-3.

BRACCO, Roberto. *Masky: drama o jednom dějství*. Přeložil Jaromír BORECKÝ. Praha: J. Otto, 1894, 52 s.

DOHNAL, František. *Studie a profily*. Olomouc: Družina literární a umělecká, 1930, Řada I, Johannes Jørgensen, Bjørnstjerne Bjørnson, Adam Mickiewicz, 144 s.

HNÍZDO, Vlastislav. *Ivan Olbracht*. Praha: Melantrich, 1977, 279 s.

HNÍZDO, Vlastislav. *Ivan Olbracht: [Studie s ukázkami z díla]*. 2., dopln. vyd. Praha: Melantrich, 1982. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti.

JANŮ, Jaroslav. Doslov: In: Ivan, Olbracht. *Podivné přátelství herce Jesenia*. 8. vyd., v MF 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1960. Kapka. Ilustrovaná řada.

KEJZAR, Radko. Poznámky: In: Ibsen, Henrik. *Hry 3*, Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958.

KNĚZEK, Libor. *O Ivanu Olbrachtovi*. Praha: Mladá fronta, 1951. Na pomoc čtenářským kroužkům ČSM.

KRAUS, Arnošt Vilém. *Bjørnson a Ibsen: kurs šestipřednáškový*. Praha: J. Otto, 1912. Sbírká přednášek a rozprav (J. Otto).

LANTOVÁ, Ludmila. Doslov: In: Ivan, Olbracht. *Podivné přátelství herce Jesenia*. 11. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982.

MUKAŘOVSKÝ, Jan a kol., ed. *Dějiny české literatury IV*. Praha: Victoria publishing, 1995. ISBN 80-85865-48-3.

OLBRACHT, Ivan a Ludmila LANTOVÁ, VÍŠKOVÁ, Jarmila, ed. *Podivné přátelství herce Jesenia*. 11. vyd., V ČS 5. Praha: Československý spisovatel, 1982, 300 s.

PÍŠA, Antonín Matěj, *Ivan Olbracht*. Praha: Vydavatelství ministerstva informací, 1949.

PÍŠA, Antonín Matěj. *Ivan Olbracht*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. Portréty spisovatelů.

STAŇKOVÁ, Jitka a Ludvík BARAN. *Masky, démoni, šaškové = Masks, demons, clowns = Masken, Dämonen, Narren*. Pardubice: Theo, 1998. ISBN 80-238-2707-3.

VŠETIČKA, František. *Kroky Kalliopé: o kompoziční poetice české prózy čtyřicátých let 20. století*. V Olomouci: Votobia, 2003. ISBN 80-7198-549-X.

Seznam použitých elektronických zdrojů

HAVLOVÁ, Františka. K jazyku a stylu Ivana Olbrachta. *Naše řeč* [online]. ©2011 [cit. 2020-06-10]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4908>

Kdo je v masce? *Znaky, značky, znamení* [online]. 2014 [cit. 2020-06-10]. Dostupné z: http://www.znakznackaznamení.cz/000_zzz/maska.html

Anotace

Jméno a příjmení:	Tereza Šimarová
Vysoká škola, fakulta, katedra:	Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020
Název práce:	Dva severští autoři v ohlasu románu Ivana Olbrachta Podivné přátelství herce Jesenia
Název v angličtině:	Two Nordic authors in response to the novel by Ivan Olbracht Podivné přátelství herce Jesenia
Anotace práce:	Bakalářská práce se věnuje analýze románu Podivné přátelství herce Jesenia od autora Ivana Olbrachta. Zabývá se kompoziční i jazykovou stránkou díla. Rozebírá hlavní témata a motivy. Seznamuje s literární tvorbou autora a zabývá se inspiracemi z různých sfér autorova života. Objasňuje také spojitost jednotlivých názvů kapitol s jejich obsahem, vykládá symboliku názvů a hledá souvislosti s originálními díly.
Klíčová slova:	Ivan Olbracht, Podivné přátelství herce Jesenia, analýza, dvojnictví, herectví, román,
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis focuses on the analysis of the novel The Strange Friendship of the Actor Jesenius written by Ivan Olbracht. It deals with the composition of the novel and analyses its language, main themes and motives. It clarifies the connection between the titles of each chapters and

	its content, explains the symbolism of these titles and searches for connection with original plays.
Klíčová slova v angličtině:	Ivan Olbracht, The Strange Friendship of the Actor Jesenius , analysis, dualism, acting, novel
Přílohy vázané v práci:	0
Rozsah práce:	33 stran
Jazyk práce:	Český jazyk